

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

MAXSUS TA'LIMNING HUQUQIY ASOSLARI
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi: 110000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi: 60112700-Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik
faoliyati

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi MTHA 304		O'quv yili 2025-2026	Semestr 6	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Maxsus ta'limning huquqiy asoslari		60	60	120
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga maxsus pedagogik yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarning, tajribalarning mazmuniga, tuzilishi, tashkil etilishi, ularga qo'yiladigan talablar bilan tanishtir, talabalarni dunyo ta'lim sohasida mavjud bo'lgan va o'zaro bo'liq bo'lgan rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar ta'lim – tarbiyasi nazariyasi va amaliyoti muammolari bilan tanishtirish orqali ularda kasbiy kompetentlikni shakllantirishdir. Fanning vazifasi – talabalarga tadqiqot olib borish va tajribalar O'tkazish malakalarini shakllantirish, tadqiqotlar olib borish va tajribalar O'tkazishga doir hujjatlar bilan ishlashni o'rgatish, ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishda e'tiborga olishi bo'yicha bilim ko'nikma va malakalarni o'rgatishdan iborat. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1. Maxsus ta'limda - Yaponiya ta'lim tizimi va unga daxldor masalalar Yaponiyada o'quv yili aprel oyida boshlanadi. Darslar maktabga qarab dushanbadan jumagacha yoki shanbagacha davom etadi. O'quv yili uch trimestrdan iborat bo'lib, ularning har biri bahor va qishda — qisqa muddatli ta'tillari, yozda — bir oylik dam olish kunlari bilan ajratilgan. 2. Maxsus ta'limda - Koreya va Xitoyda ta'lim-tarbiya jarayonlari Janubiy Koreyada yaxshi ta'lim olish har qanday koreysning muvaffaqiyatli martabasini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega, shuning uchun nufuzli ta'lim muassasasiga kirish vazifasiga ustuvor ahamiyat beriladi va kirish imtihonlarini topshirish jarayoni juda og'ir bo'lishi mumkin. Koreya davlat ma'muriy organlari bolaning dastlabki yillaridan to o'rta maktabdagi so'nggi yiligacha butun o'quv jarayonini aniq shakllantiradi va nazorat qiladi. Matematikaga, koreys va ingliz tillariga, aniq fanlarga va jamiyat fanlariga ustunlik beriladi. 3. Maxsus ta'limda - Hindiston va Pokiston ta'lim tizimi Hindistonda xalq ta'lim tizimi uch darajaga bo'linadi: markaziy, shtat va mahalliy. Hindiston Konstitutsiyasi va 2009-yildagi „Bolalarning bepul va majburiy ta'lim olish huquqi to'g'risi“dagi qonunining turli moddalariga ko'ra,				

bepul va majburiy ta'lim 6 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun asosiy huquq sifatida taqdim etiladi. Hindistondagi davlat maktablari va xususiy maktablarning taxminiy nisbati 7:5 ni tashkil qiladi.

4. Maxsus ta'limda - Turkiyada ta'lim siyosatining olib borilishi

Turkiyada ta'lim Otaturk islohotlariga muvofiq tashkil etilgan milliy tizim bilan boshqariladi. Bu millatning ijtimoiy va iqtisodiy institutlari uchun mohir professional sinfni ishlab chiqarishga mo'ljallangan davlat tomonidan nazorat qilinadigan tizim bo'lib hisoblanadi

5. Maxsus ta'limda - AQSH va O'zbekiston ta'lim tizining qiyosiy tahlili

AQShning barcha shtatlarida shtatga qarab besh yoki sakkiz yoshdan o'n olti yoki o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan bolalar uchun majburiy ta'lim qonunlari mavjud. Ta'lim dasturi shtatdan shtatga va maktab okrugiga qarab farq qilishi mumkin, ammo barcha shtatlar qonun bo'yicha davlat maktablari o'quvchilarini kerakli minimal ta'lim darajasiga erishishlarini tekshirishlari kerak.

6. Maxsus ta'limda - Rossiya va O'zbekistonda pedagogika fani

Rossiya Federatsiyasidagi ta'lim haqida — bu ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan va inson, oila, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlab amalga oshiriladigan yagona maqsadli ta'lim va tarbiya jarayoni, shuningdek, olingan bilimlar, ko'nikmalar majmuidir. Qadriyatlar, tajriba va malakalar, shaxsning intellektual, ma'naviy, axloqiy, ijodiy, jismoniy va (yoki) kasbiy rivojlanishi, uning ta'lim ehtiyojlari va manfaatlarini qondirish uchun ma'lum hajm va murakkablik[1] aks etuvchi maskan nazarda tutiladi.

7. Taraqqiyotidagi o'ziga xosliklar: umumiylik va tafovut

Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida 26-yanvar kuni 2022-2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasini belgilash hamda uni joriy yilda amalga oshirish masalalari muhokamasi yuzasidan videoselektor yig'ilishi bo'lib o'tdi. Yig'ilishda Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi mazmun-mohiyati, uni yaqin va o'rta istiqbolda amalga oshirish mexanizmlari haqida batafsil so'z yuritildi.

8. Maxsus ta'limda - Qozog'istonda pedagogika fani rivojidadagi o'ziga xos jihatlar

Qozog'istonning 1995-yilgi konstitutsiyasi majburiy, ijtimoiylashtirilgan o'rta maktab ta'limini beradi. Fuqarolar ijtimoiylashtirilgan oliy o'quv yurtlari uchun raqobatlashadi. Xususiy ta'lim mamlakatda o'sib bormoqda, o'quvchilarning 5 foizga yaqini xususiy maktablarda o'qiydilar, ular asosan o'zboshimchalik bilan davlat nazorati ostida qoldirilgan.

9. Maxsus ta'limda - Tojikiston va Turkmanistonda maxsus pedagogika fani rivoji

Tojikiston Ta'lim va fan vazirligi 2019-2020 o'quv yilini o'tkazish uchun yilning

birinchi ikki haftasida tadqiqotlar o'tkazishga qaror qildi. Tayyorlangan o'quv dasturi bo'yicha mashg'ulotlar o'quv rejasiga muvofiq, 17 – 31 avgust kunlari o'tkaziladi. Birinchi sinf o'quvchilari ta'limi esa birinchi sinf uchun mo'ljallangan dastur asosida olib boriladi.

10.Maxsus ta'limda - Afrika mamlakatlari ta'lim tizimi mazmuni

Afrikaning arzon ta'lim tizimi uning juda xilma-xil va noyob madaniyati va jamiyatiga asoslanadi. Bundan tashqari, Afrikaning tabiiy go'zalligi nafaqat ko'zni qamashtiruvchi, balki qaysidir ma'noda sokin va o'rganish uchun mosdir.

11.Maxsus ta'limda - Jahon mamlakatlarida pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyoj va ularni tayyorlash masalalari

O'zbekistonda boshlang'ich va o'rta ta'lim bo'lgan maktablardagi o'quv tizimini innovatsion tizim bilan ug'unlashtirish. 2. O'rta ta'limda tahsil olayotgan yoshlarni innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha yaxlit tizim yaratish. 3. Yoshlarni o'rta ta'limni o'zidayoq biror bir kasb yoki hunarga bo'lgan qiziqishlarini yuzaga chiqarish va ushbu qiziqishlari bo'yicha yo'naltirish.

12.Maxsus ta'limda - XX-XXI asrlarda xorijda xalqaro ta'lim makoni

Yangi hukumat o'tkazgan dastlabki muhim islohot agrar islohot bo'ldi. Unga ko'ra, yer bevosita unda ishlayotganlarga berilishi ko'zda tutildi. Biroq zamindorlarning qattiq qarshilik ko'rsatishi oqibatida hamma dehqonlar ham yerli bo'la olmadi. Shunga qaramay, yerni zamindorlardan ijaraga olib ishlayotganlarning katta qismi yerli bo'lib qoldi. Mustaqillik yillarida qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirish hajmi ikki baravardan ortiq ko'paydi. Hindiston 1966-yilgacha uchta besh yillikni amalga oshirdi.

13.Maxsus ta'limda - Ta'limni differensiyalashtirish muammolari va maxsus maktablar faoliyati

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 3-fevraldagi PF-6155-son Farmoni bilan tasdiqlangan "2017 — 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi" hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori ijrosini ta'minlash maqsadi.

14.YUNESKO tashkilotining maxsus ta'lim sohasidagi faoliyati

O'z navbatida tarix fakultetining Huquq ta'limi kafedrası qoshida faoliyat yuritayotgan YUNESKOning "Fuqarolik ta'limi va qadriyatlar" kafedrası rahbari H.To'ychieva o'z kafedrası to'g'risida so'zlab berdi. Tadbirda tarix fakulteti talabalari, doktorant va o'qituvchilar ishtirok etdilar. YUNESKOning "Fuqarolik ta'limi va qadriyatlar" kafedrası haqida. Kafedra 1999 yil 9 iyunda mazkur

tashkilot rahbari va universitet rektori imzolagan shartnoma asosida tashkil topgan. Kafedraning 1- mudiri professor Omina Karimova nomzodi YUNESKOning oliy ta'lim bo'limi boshlig'i K.F.Sedoxning (Fransiya) yuborgan xati asosida tasdiqlangan. Kafedra faoliyati jahon tajribalaridan foydalangan holda ta'lim tizimidagi islohotlarni olib borishga ko'maklashish, dasturlar, darsliklar va o'quv qo'llanmalari chop etishga qaratilgan.

15.Maxsus ta'limda - Jahon mamlakatlarida o'qituvchilar malakasini oshirish

UNESCO — Birlashgan Millatlar tashkilotining maorif, fan va madaniyat masalalari bilan shug'ullanuvchi tashkiloti — xalqaro hukumatlararo tashkilot; BMTning ixtisoslashgan muassasasi. Davlatlar o'rtasida maorif, fan, madaniyat va kommunikatsiyalar sohasida hamkorlikni rivojlantirish yo'li bilan tinchlikka va xalqaro xavfsizlikka ko'maklashish maqsadida 1946-yil tuzilgan. 188 mamlakat (shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi 1993-yil 26-oktyabrdan) a'zo (2004). UNESCO nizomiga ko'ra, "... irqi, jinsi tili va dinidan qat'i nazar, barcha xalqlar uchun adolatga, qonuniylikka, inson huquqlari va asosiy erkinliklariga umumiy hurmatni ta'minlash maqsadida ta'lim, fan va madaniyatni rivojlantirish orqali xalqlar hamkorligiga" ko'maklashish tashkilotning ustuvor vazifasidir. 400 ga yaqin xalqaro nohukumat tashkilotlar va jamg'armalar, xalqaro va hududiy birlashmalar UNESCO bilan hamkorlik qiladi. UNESCO byudjeti a'zomamlakatlar badallaridan tashkil topadi.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Maxsus ta'limda - Yaponiya ta'lim tizimi va unga daxldor masalar
2. Maxsus ta'limda - Koreya va Xitoyda ta'lim-tarbiya jarayonlari
3. Maxsus ta'limda - Hindiston va Pokiston ta'lim tizimi
4. Maxsus ta'limda - Turkiyada ta'lim siyosatining olib borilishi
5. Maxsus ta'limda - AQSH va O'zbekiston ta'lim tizining qiyosiy tahlili
6. Maxsus ta'limda - Rossiya va O'zbekistonda pedagogika fani taraqqiyotidagi o'ziga xosliklar: umumiylik va tafovut
7. Maxsus ta'limda - Qozog'istonda pedagogika fani rivojida o'ziga xos jihatlar
8. Maxsus ta'limda - Tojikiston va Turkmanistonda maxsus pedagogika fani rivoji
9. Maxsus ta'limda - Afrika mamlakatlari ta'lim tizimi mazmuni
10. Maxsus ta'limda - Jahon mamlakatlarida pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyoj va ularni tayyorlash masalalari
11. Maxsus ta'limda - XX-XXI asrlarda xorijda xalqaro ta'lim makoni
12. Maxsus ta'limda - Ta'limni differensiyalashtirish muammolari va maxsus maktablar faoliyati
13. YUNESKO tashkilotining maxsus ta'lim sohasidagi faoliyati
14. Maxsus ta'limda - Jahon mamlakatlarida o'qituvchilar malakasini oshirish
15. Maxsus ta'limda - Ta'lim sohasini isloh qilish yo'nalishlari

	Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Inklyuziv ta'lim kursining predmeti, maqsadi va vazifalari, obyekti, tamoyillari. 2.Imkoniyati cheklangan bolalar va ularning turlari va ularni inklyuziv ta'limga jalb etish. 3.Inklyuziv va integratsion ta'lim. 4.Inklyuziv ta'limning huquqiy asoslari 5.Inklyuziv ta'limga jalb etishning birinchi bosqichi 6.Inklyuziv ta'limga jalb etishning ikkinchi bosqichi 7.Inklyuziv ta'limga jalb etishning uchinchi bosqichi 8.Inklyuziv ta'limga jalb etishning to'rtinchi bosqichi 9.Umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha pedagogik jarayonni tashkil etish yo'llari 10.Umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish bo'yicha inklyuziv ta'lim uchun shart sharoitlar 11.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasasi rahbariyati va pedagoglarning vazifasi 12.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda umumta'lim maktab rahbariyati va pedagoglarning vazifasi. 13.Inklyuziv ta'lim bo'yicha Respublikada olib borilgan va olib borilayotgan faoliyat 14.Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPKning ro'li 15.Imkoniyati cheklangan bolalalarni inklyuziv ta'lim jarayonida o'qitishda individual dasturlarni tuzish, metodik va didaktik taminotini yaratish
3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - Maxsus ta'limda - Yaponiya ta'lim tizimi va unga daxldor masalar, Koreya va Xitoyda ta'lim-tarbiya jarayonlari, Hindiston va Pokiston ta'lim tizimi, Turkiyada ta'lim siyosatining olib borilishi, AQSH va O'zbekiston ta'lim tizining qiyosiy tahlili, Rossiya va O'zbekistonda pedagogika fani taraqqiyotidagi o'ziga xosliklar: umumiylik va tafovut, Qozog'istonda pedagogika fani rivojidadagi o'ziga xos jihatlar,

	Tojikiston va maxsus pedagogika fani rivoji, Afrika mamlakatlari ta'lim tizimi mazmuni, Jahon mamlakatlarida pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyoj va ularni tayyorlash masalalari, XX-XXI asrlarda xorijda xalqaro ta'lim makoni tasavvurga ega bo'lishi; (bilim) - Maxsus Ta'limni differensiyalashtirish muammolari va maxsus maktablar faoliyati, YUNESKO tashkilotining maxsus ta'lim sohasidagi faoliyati, Jahon mamlakatlarida o'qituvchilar malakasini oshirish, Ta'lim sohasini isloh qilish yo'nalishlari haqida foydalana olishi; (ko'nikma). - YUNESKO tashkilotining ta'lim sohasidagi faoliyati, YUNISEF, MOT (XMT) xalqaro tashkilotlarining vazifalari va ta'lim-tarbiya jarayonlari yuksalishidagi o'rni, AQSH ning TINCHLIK KORPUSI va uning ish faoliyati, Ta'limni differensiyalashtirish muammolari va maxsus maktablar faoliyati, Germaniyada ta'lim-tarbiya jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari, Fransiyada ta'lim siyosatining olib borilishi, Angliya, Polsha ta'lim tizimi, Italiya, Niderlavdiya ta'lim tizimi malakalarga ega bo'lishi kerak.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Risqinisso Shomahmudova, Maxsus va inklyuziv ta'lim (Halqaro va milliy tajribalar), O'quv va metodik qo'llanmalar, Fan va ta'lim, 2011. Chashma Print. 2. F.U.Qodirova, D.A.Pulatova, Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot. 2022. Zebo-print 3. D.S.Qaxarova, Inklyuziv ta'lim texnologiyasi, <u>O'quv va metodik qo'llanmalar</u>, Fan va ta'lim, 2014. <u>Fan va texnologiya</u> 4.Qodirova F.U., Yunusova X.Sh., Inklyuziv va korreksion ta'limning filologik asoslari texnologiyalar , 2022 yil, ZEBO_PRINT 5.Abdullayeva G.S. MAXsus va inklyuziv ta'limda AKT, 2022 yil, ZEBO_PRINT XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Коррекционная и специальная педагогика: учеб. пособие / авт.-сост. Н.В. Иванова; Старорус. политехн. колледж (филиал) НовГУ. - Старая

	Руса, 2010. 2. Мишина Г.А. Коррекционная и специальная педагогика: учеб. пособие для учреждений сред. проф. образования/Г.А. Мишина, Е.Н. Моргачева. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2007. 3. Жигорева М.В. Дети с комплексными нарушениями в развитии: педагогическая помощь: учеб. пособие/М.В. Жигорева. - 2-е изд., испр. - М.: Академия, 2008 4. Qodirova F.U., Yunusova X.Sh., Inklyuziv va korreksion ta’limning filologik asoslari texnologiyalar , 2022 yil, ZEBO_PRINT 5. Abdullayeva G.S. MAXsus va inklyuziv ta’limda AKT, 2022 yil, ZEBO_PRINT 6. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.- Toshkent, 2021. -458 b. Axborot manbalari http://www.edu.uz–O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti. http://www.uzedu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti. www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2023 yil “_____” _____dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: Qodirova F.U.- Pedagogika fakulteti, Maxsus pedagogika kafedrası mudiri, pedagogika fanlari professori, dotsent (DsC).
9.	Taqrizchilar: Teshaboyeva Feruza - Qo’qon davlat pedagogika institute, maxsus pedagogika kafedrası dotsenti (Phd); Samarova Shohista -CHDPU, Pedagogika fakulteti, Psixologiya kafedrası mudiri.